

До спеціалізованої вченої ради
ДФ 35.051.077 у Львівському
національному університеті
імені Івана Франка
79000, м. Львів, вул. Університетська, 1

В І Д Г У К

офіційного опонента кандидата юридичних наук, доцента Крушинського С.А.
на дисертацію **Тимошука Василя Євгеновича** на тему
«Судовий огляд: процесуальне і криміналістичне дослідження»,
подану на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 Право

Ступінь актуальності теми дисертації. Стадія судового розгляду слушно вважається центральною стадією кримінального провадження, адже саме у ній здійснюється дослідження доказів, зібраних сторонами кримінального провадження, та встановлення за їх допомогою усіх обставин, що входять до предмета кримінального процесуального доказування. Передбачена законом система процесуальних дій у цій стадії дає достатньо можливостей для пізнання обставин кримінального провадження. Проте актуальним залишається питання їх найоптимальнішої організації та проведення.

Одним із важливих засобів перевірки (а інколи й збирання) відомостей про обставини кримінального провадження під час судового розгляду виступає судовий огляд. Саме судовий огляд дає можливість суду та учасникам судового провадження безпосередньо сприйняти відомості, які містяться у речових доказах, документах і навіть на певному місці, що знаходиться поза межами зали судового засідання. При цьому варто погодитися із думкою здобувача, який наголошує, що пізнавальне значення судового огляду наразі у правозастосовній практиці є недооціненим, а рівень наукового, організаційно-тактичного забезпечення цієї процесуальної – недостатнім (с. 4).

Не дивлячись на те, що криміналістична наука накопичила значні знання щодо тактики проведення окремих процесуальних дій у кримінальному провадженні, у переважній більшості вони все ж стосуються стадії досудового розслідування. Низка аспектів, що стосуються організації, підготовки та

проведення процесуальних дій під час судового розгляду, зокрема й судового огляду, потребують детального наукового дослідження.

З огляду на вказані аргументи є всі підстави погодитися із вибором теми дисертації «Судовий огляд: процесуальне і криміналістичне дослідження» як безумовно актуальної для криміналістичної теорії та практики здійснення судового розгляду у кримінальних провадженнях.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Дисертант чітко окреслив наукову проблему, яка підлягає дослідженню і вирішенню, правильно визначив об'єкт та предмет дослідження. Структура дисертаційного дослідження є чіткою і послідовною. Запропонована структура дисертації дала можливість автору розкрити поняття, завдання та місце судового огляду в системі слідчо-судових дій, виокремити різновиди судового огляду, визначити порядок їх проведення, фіксації ходу та результатів, сформулювати тактичні вимоги до проведення судового огляду, а також окреслити зміст окремих етапів його проведення.

Метою дослідження автор визначив вивчення правових, теоретичних основ і особливостей судового огляду та вироблення пропозицій щодо удосконалення кримінально-процесуального законодавства України, практики його застосування, а також тактики проведення судового огляду під час розгляду кримінальних проваджень у суді. Для досягнення поставленої мети визначено дев'ять завдань, які в цілому кореспондують з планом роботи та положеннями, викладеними у висновках, і успішно виконані дисертантом.

З урахуванням поставленої мети, визначеного об'єкта та предмета дослідження дисертантом правильно використані загальнонаукові методи (аналіз, синтез, узагальнення), міждисциплінарні методи (конкретно-соціологічний, статистичний, моделювання), спеціально-юридичні методи (структурно-функціональний, герменевтичний, догматичний, порівняльно-правовий) у їх поєднанні. Такий підхід забезпечив повноту розроблення теми дослідження і достовірність отриманих результатів.

Обґрунтованість та достовірність наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, обумовлена й тим, що здобувач використав достатню кількість актів законодавства, судової практики, наукової

літератури з аналізованих питань, яка видана в Україні та за її межами (усього 191 джерело).

У своїй роботі Тимошук В.Є. використовує ґрунтовні наукові публікації з досліджуваної проблеми, на сторінках дисертації веде детальний аналіз наукових позицій, критично, однак толерантно полемізує з дискусійних питань. Позитивно, що критикуючи позицію інших авторів, дисертант висловлює власні висновки та пропозиції.

Висновки та рекомендації дисертант обґрунтовує з урахуванням позицій практики на основі вивчення та узагальнення судових рішень, розміщених в Єдиному реєстрі судових рішень, правових позицій, висловлених у постановках Верховного Суду (с.с. 35, 43, 55-56, 73, 77, 82, 90, 91, 92-93, 164), а також результатів опитування 70 суддів місцевих судів, 69 прокурорів та 66 адвокатів.

Вищенаведене підтверджує застосування автором системного та комплексного підходів до дослідження аналізованої проблематики.

Дисертант у своїй роботі продемонстрував високий теоретичний рівень викладу матеріалу, логіку дослідження, уміння застосовувати різноманітні методи наукового пізнання, аналізувати наукові джерела, нормативно-правові акти та судову практику, коректно полемізувати з іншими науковцями, аргументовано відстоювати власну точку зору, узагальнювати науково та практично значущі висновки, що свідчить про високий рівень фахової підготовки та глибоку обізнаність з теоретичними і практичними проблемами досліджуваної проблематики.

Таким чином, достовірність та обґрунтованість положень, висновків та рекомендацій, отриманих Тимошуком В.Є. у дисертаційному дослідженні, забезпечена завдяки використанню належної джерельної бази, опрацюванню матеріалів правозастосовної практики, правильному поєднанню методів наукового пошуку.

Новизна наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, повнота їх викладу у наукових публікаціях.

Є підстави стверджувати, що опонована дисертація є першим у вітчизняній криміналістичній та процесуальній науці дослідженням, в якому комплексно розглянуто доктринальні та прикладні питання проведення огляду під час судового розгляду кримінальних проваджень запропоновано науково обґрунтовану та практично затребувану модель судового огляду. Положення,

сформульовані у дисертації, доповнюють надбання як криміналістики, так і кримінального процесу.

Безумовно, окремі процесуальні і криміналістичні аспекти судового розгляду кримінальних проваджень і раніше були предметом дисертаційних досліджень (наприклад, дисертації Когутича І.І. «Теоретичні основи використання криміналістичних знань під час розгляду кримінальних справ у суді», 2010 р.; Коровайко О.І. Особливості провадження дій, спрямованих на збирання і перевірку доказів в ході судового слідства, 2010 р.; Литвин О.В. Кримінально-процесуальне доказування у стадії судового розгляду, 2015 р.; Шепітько І.І. «Судовий розгляд (судове слідство) в системі судового провадження у першій інстанції», 2018 р., однак робота Тимошука В.Є. є першою, в якій системно та комплексно досліджено особливості організації та проведення саме судового огляду під час судового розгляду кримінальних проваджень.

У межах здійсненого дослідження отримано результати, що мають наукову новизну. Зокрема, автор на основі аналізу доктринальних підходів окреслив власне бачення співвідношення таких понять, як «процесуальні дії», «судові дії», «слідчо-судові дії» (с. 18-19). При цьому з урахуванням виділених ознак під слідчо-судовими діями запропоновано розуміти процесуальні дії, що проводяться учасниками судового провадження та судом у межах з'ясування обставин кримінального провадження та перевірки їх доказами з підстав, за умов та у порядку, визначеному процесуальною формою, спрямовані на перевірку, оцінку, а у випадках, передбачених кримінально-процесуальним законом, – і збирання доказів, факт проведення яких відображається у журналі судового засідання, а у випадку, передбаченому кримінально-процесуальним законом, та згідно з усталеною судовою практикою у протоколі огляду та фіксується за допомогою технічних засобів (с. 21).

Варто погодитись із висловленою думкою, що судовий огляд є родовим поняттям, що об'єднує огляд речових доказів, огляд документів та огляд на місці під час судового розгляду (с. 24). Звичайно, такі елементи кримінально-процесуальної діяльності в суді першої інстанції мають свої процесуальні, організаційно-тактичні та психологічні особливості, однак об'єднуються й низкою спільних положень.

Автором визначено завдання, які покликані виконувати кожен із зазначених різновидів судового огляду і судовий огляд як узагальнена слідчо-судова дія (с.с. 34, 37-38, 41), а також об'єднано такі завдання в окремі групи, зокрема: а) з'ясування обстановки вчинення кримінального правопорушення; б) встановлення стану, ознак і властивостей об'єктів судового огляду; в) перевірка відомостей про обставини, що мають значення для кримінального провадження і підлягають доказуванню; г) виявлення інших відомостей, що мають значення для кримінального провадження (с. 42).

Ведучи мову про законодавчу регламентацію судового огляду на місці, дисертант обґрунтовано критикує підхід законодавця про те, що така слідчо-судова дія може бути проведена «у виняткових випадках», оскільки вносить невизначеність та неоднозначність у розуміння його завдань, а також знаходиться у колізії з іншою нормою КПК України, відповідно до якої певне місце під час судового розгляду оглядається за необхідності (с. 35-36).

Заслуговує на увагу запропонована здобувачем дефініція судового огляду – це слідчо-судова дія, яка полягає у безпосередньому (зрідка опосередкованому) сприйнятті й обстеженні судом та учасниками кримінального провадження об'єктів, а у деяких ситуаціях одержанні інформації щодо них і у словесній формі, задля з'ясування обстановки вчинення кримінального правопорушення, встановлення стану, ознак і властивостей цих об'єктів, перевірки відомостей про обставини, що мають значення для кримінального провадження і підлягають доказуванню, а також виявлення інших значущих для справи відомостей, хід та результати якої відображаються у журналі судового засідання, а у випадку передбаченому законом – у протоколі огляду, з можливістю їхньої фіксації за допомогою технічних засобів (с. 42).

До числа науково значимих положень дисертаційного дослідження слід також віднести запропоновані класифікації судового огляду за різними критеріями, зокрема: змістом (однорідний і комплексний); за зв'язком з процесом ідентифікації (судовий огляд, під час якого відбувається процес встановлення тотожності об'єктів, що мають значення для кримінального провадження, та судовий огляд, під час якого не відбувається процес встановлення тотожності об'єктів, що мають значення для кримінального провадження, а вирішуються діагностичні завдання); за характером

одержуваної інформації (судовий огляд, під час якого одержується лише невербальна інформація, та судовий огляд, під час якого одержується як невербальна, так і вербальна інформація); за методом відображення відомостей про факти (судовий огляд, в якому домінуючим методом є спостереження, та судовий огляд, що ґрунтується на поєднанні методів спостереження та опитування) (с. 59-60). При цьому, розглядаючи такий різновид судового огляду, як огляд на місці, дисертант доходить до слушного висновку, що він є родовою категорією та включає в себе судовий огляд місця події, судовий огляд місцевості та судовий огляд житла чи іншого володіння особи (с. 52).

Варто відзначити підхід дисертанта до вирішення питання про можливість проведення судового огляду речових доказів поза залом судового засідання та необхідність при цьому зважати на: а) специфіку фізичних ознак речових доказів (велика маса, громіздкість, невіддільність від місця розташування, включення у технологічні процеси тощо); б) можливість дотримання у приміщенні суду особливого режиму їх зберігання; в) потенційну небезпеку речових доказів для життя і здоров'я суддів, учасників кримінального провадження, працівників апарату та відвідувачів суду (с. 82).

З урахуванням розроблених вимог до проведення слідчого огляду (с.с. 123-127) автором сформульовано технологічну модель судового огляду, яка охоплює: 1) побудову мисленої моделі події кримінального правопорушення; 2) ухвалення рішення про проведення судового огляду; 3) виокремлення завдань та розробку плану проведення судового огляду; 4) формулювання заходів організаційного, інформаційного, технічного та іншого забезпечення майбутнього огляду; 5) здійснення попереднього огляду з метою коригування вже складеного плану, уточнення завдань, одержання орієнтуючої інформації тощо; 6) виконання конкретних дій щодо реалізації визначених завдань судового огляду; 7) завершення фіксації перебігу та наслідків судового огляду, здійснення оцінки його результатів (с. 128).

Здобувач виділяє три етапи проведення судового огляду: підготовчий, дослідницький і завершальний. У свою чергу, коли судовий огляд відбувається поза межами приміщення суду, підготовчий етап включає дві стадії: а) до виїзду на місце огляду (кабінетна стадія); б) після прибуття на місце огляду (польова стадія) (с. 129). Щодо наступного етапу – дослідницького, варто погодитися з автором, що він є центральною, найбільш трудомісткою частиною судового

огляду і розпочинається зі сприйняття та вивчення судом і учасниками судового провадження обстановки місця огляду, взаєморозташування на ній відповідних об'єктів, охоплюючи три стадії: оглядову, статичну і динамічну (с. 137). Визначено зміст кожної із цих стадій та систему заходів, яких повинен вжити головуючий суддя.

Заслуговує на увагу окреслена здобувачем тактична послідовність судового огляду речового доказу (с. 155-156), що включає з'ясування належності та допустимості такого доказу, вивчення його стану, ознак і властивостей, виявлення інших відомостей, які мають значення для кримінального провадження. Тактика судового огляду речового доказу, на думку автора, включає таку послідовність дій: а) головуючий оголошує, який речовий доказ оглядатиметься, повідомляє в результаті якої процесуальної дії він одержаний та приєднаний до матеріалів кримінального провадження; б) за необхідності головуючий повідомляє про призначення речового доказу та правила поводження з ним; в) спочатку речовий доказ оглядає суд, звертаючи увагу на його індивідуальні ознаки, з'ясовуючи зв'язок з подією кримінального правопорушення, виявляючи дефекти та інші особливості, зокрема, що вказують на те, чи він використовувався за призначенням; г) опісля його передають для обстеження учасникам судового провадження; д) учасники судового провадження вправі висловити свою позицію з приводу речового доказу та його огляду; е) за необхідності учасники судового провадження можуть поставити запитання свідкам, експерту, спеціалісту, які оглядали речовий доказ.

В судовому огляді документів автор цілком слушно виділяє два етапи: 1) вивчення змісту документа; 2) з'ясування того, чи не піддавався він яким-небудь змінам (с. 156).

Наукове дослідження, проведене Тимошуком В.Є., має не тільки теоретичне, але й практичне значення. Наведені дисертантом висновки, положення та пропозиції можуть бути використані у практичній діяльності суддів під час організації та проведення судових оглядів. Так, за результатами проведеного дослідження дисертантом розроблено «Методичні рекомендації з порядку і тактики судового огляду у кримінальному провадженні» (додаток В, с. 205-235), в яких і викладено рекомендації щодо забезпечення найбільш

оптимальної організації та проведення судового огляду на місці, огляду речових доказів та документів, фіксації їх ходу та результатів проведення.

Крім того, автором внесено низку пропозицій щодо удосконалення чинного кримінального процесуального законодавства України (с.с. 36, 72, 76, 77-78, 86, 94). Важливо підкреслити, що зазначені пропозиції комплексно узагальнені в окремому додатку (додаток Б, с. 202-204), є науково обґрунтованими і заслуговують на увагу законодавця.

Основні результати дисертації Тимошука В.Є. достатньо повно відображені у 8 наукових статтях, з яких 5 опубліковано у вітчизняних виданнях, включених до переліку наукових фахових видань України, 1 – у нефаховому виданні України, 2 – у наукових виданнях іноземних держав, а також у 3 тезах доповідей на конференціях, що відповідає вимогам, передбаченим постановою Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» від 12 січня 2022 року № 44.

Основні положення дисертації, що виносяться на захист, у достатньому обсязі відображені в анотації до дисертації, зміст якої відповідає встановленим вимогам. Текст дисертації викладено у науковому стилі, літературною державною мовою.

Оцінка відсутності / наявності порушення академічної доброчесності.
У дисертації звернення здобувача до ідей, думок інших науковців містять посилання на відповідні джерела. Порушень академічної доброчесності у тексті дисертації офіційним опонентом не виявлено.

Оформлення дисертації здійснене відповідно до вимог, передбачених наказом МОН України «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» від 12 січня 2017 року № 40, і не викликає зауважень.

Загальна позитивна оцінка дисертації не виключає можливості висловлення окремих зауважень, виявлення окремих спірних та таких, що потребують додаткової аргументації, положень і висновків, внесення певних побажань рекомендаційного характеру.

1. На с. 77 дисертації автор стверджує, що огляду підлягають як речові докази, одержані у стадії досудового розслідування, так і подані сторонами під час судового розгляду. Видається, що таке твердження є не зовсім коректним з

наступних міркувань. Однією з новел КПК України 2012 року було позбавлення впливу на суд фактичних даних, зібраних стороною обвинувачення під час досудового розслідування. КПК України визначив, що прокурор направляє до суду для розгляду не матеріали досудового розслідування (кримінальну справу – за КПК України 1960 року), а лише обвинувальний акт з відповідними додатками. А надання суду інших документів, власне як і речових доказів, до початку судового розгляду забороняється (ч. 4 ст. 291 КПК України). Тому, якщо речові докази були одержані у стадії досудового розслідування, однак не подані суду ніким із учасників судового провадження, відповідно вони і не підлягають дослідженню під час судового розгляду.

2. Однією із процесуальних особливостей порядку проведення судового огляду під час кримінального провадження здобувач називає те, що «огляд проводиться як за ініціативою суду, так і за клопотанням учасників судового провадження» (с. 99). А на с. 76 дисертації висловлена пропозиція про відображення у ст. 357 КПК України положення, що речові докази можуть бути оглянуті під час судового розгляду як за ініціативою суду, так і за клопотаннями учасників судового провадження.

З цього приводу цікавою є думка і аргументи здобувача щодо того, чи не буде така ініціативна діяльність суду порушувати засаду змагальності у кримінальному провадженні.

3. У своїй роботі дисертант аналізує законодавство деяких зарубіжних країн (с.с. 75, 76, 91), однак це у переважній більшості країни пострадянського простору та країни бувшого соціалістичного табору. Зважаючи на євроатлантичні прагнення України, видається, що робота була б посилена, якби був вивчений досвід законодавчого регулювання проведення судового огляду в країнах «старої» Європи, а також інших провідних країнах світу.

Разом з тим, слід відзначити, що висловлені офіційним опонентом зауваження і побажання мають дискусійний характер і не впливають на загальну позитивну оцінку дисертації.

Висновки:

1. Дисертація Тимошука Василя Євгеновича на тему «Судовий огляд: процесуальне і криміналістичне дослідження», є завершеною науковою працею, в якій отримані нові науково обґрунтовані результати, що у своїй

сукупності мають значення для розвитку концептуальних основ проведення судового огляду під час судового розгляду кримінальних правопорушень.

2. Зміст дисертації Тимошука В. Є. відповідає заявленій спеціальності 081 Право.

3. Дисертація Тимошука В. Є. виконана і оформлена у відповідності до вимог, передбачених постановою «Про затвердження Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» від 12 січня 2022 року № 44 та наказом МОН України «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» від 12 січня 2017 року № 40.

4. Здобувач Тимошук Василь Євгенович заслуговує на присудження йому ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 Право.

Офіційний опонент

**завідувач кафедри кримінального
права та процесу Хмельницького
університету управління та права
імені Леоніда Юзькова,
кандидат юридичних наук, доцент**

С.А. Крушинський

04 серпня 2022 року